

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Shahnameh Ferdowsi (Cont..)

شاهنامه بزرگ‌ترین کتاب به زبان پارسی است که در همه جای جهان مورد توجه قرار گرفته و به بسیاری از زبان‌های زنده جهان برگردان شده‌است. فردوسی نخستین کسی نبود که به آفرینش رزم‌نامه ملی ایران دست‌زد. پیش از او مسعودی مروزی بخشی از شاهنامه را به نظم سروده‌بود. او شاهنامه خود را در بحر هزج سروده‌بود که این بحر بر پایه چارچوب وزن بحر عربی رجز ساخته شده‌بود. از شاهنامه مسعودی تنها سه بیت به‌جا مانده‌است. دقیقی نیز پیش از فردوسی به‌نظم درآوردن داستان‌های ملی ایران را آغاز کرد، اما کار او ناتمام ماند تا این‌که فردوسی آن را به پایان رساند.

فردوسی در سرودن شاهنامه تنها از یک منبع تدوین‌شده بهره برده و آن، شاهنامه ابومنصوری بوده‌است. آغاز سرایش شاهنامه پیرامون ۳۶۷ هـ ق بوده‌است. پیش از آن، داستان «بیژن و منیژه» را سروده‌بود که با به‌شمار آوردن این سال‌ها، او ۳۵ سال از عمر خویش را بر سر سرایش شاهنامه گذاشته‌است. او سرانجام ویرایش نخست شاهنامه را در سال ۳۸۴ هـ ق، سه سال پیش از برتخت‌نشستن محمود، به‌پایان برد. و ویرایش دوم کتاب را نیز در ۱۹ اسفند سال ۴۰۰ هـ ق برابر با ۸ مارس ۱۰۱۰ م در هفتاد و یک سالگی به‌انجام رساند:

چو سال اندر آمد به هفتاد و یک	همی زیر بیت اندر آرم فلک
تن شاه محمود آباد باد	سرش سبز و جان و دلش شاد باد
چنانش ستایم که تا در جهان	سخن باشد از آشکار و نهان
مرا از بزرگان ستایش بود	ستایش ورا در فزایش بود

که جاوید باد آن خردمندمرد	همیشه به کام دلش کارکرد
همش رای و هم دانش و هم نسب	چراغ عجم، آفتاب عرب
سرآمد کنون قصه یزدگرد	به ماه سپندارمذ روز ارد،
ز هجرت شده پنج هشتاد بار	به نام جهان‌داور کردگار

در شاهنامه عشق نیز وجود دارد؛ گرچه فردوسی برای توصیف عشق نیز هم‌چنان زبان حماسی را انتخاب می‌کند. از دیگر خصوصیات شاهنامه مصور بودن شعرهای آن است. فردوسی جزئیات وقایع شعرهایش را چنان دقیق به تصویر می‌کشد که خواننده خود را در جوار پهلوان شاهنامه می‌بیند. این نکته تفاوت شاهنامه با سایر آثار اقتباس شده از آن است. موسیقی کلام فردوسی نیز گیرایی بالایی دارد. انتخاب مناسب وزن و قافیه‌ها، بر تاثیر لحن حماسی اشعار می‌افزاید. بیشتر نسخه‌های موجود از شاهنامه با مقدمه منثور شاهنامه ابومنصوری آغاز می‌شوند. در موزه ایروان نیز ۱۵ نسخه خطی از شاهنامه وجود دارند. در کشورهای هند، انگلستان، آمریکا، آلمان و روسیه نیز، نمونه‌هایی از شاهنامه‌های خطی به همت شرق شناسان گردآوری شده‌اند؛ اما وجود کهن‌ترین نسخه خطی از شاهنامه فردوسی را، شاهنامه شناسان در فلورانس ایتالیا تایید کرده‌اند. اولین چاپ شاهنامه فردوسی به صورت سنگی بوده است.

اهمیت شاهنامه تنها به دلیل وجهه ادبی این اثر نیست؛ بلکه می‌توان این اثر را شناسنامه‌ای مکتوب از اجداد ایرانیان نامید. با مطالعه ژرف روی شاهنامه به غنای فرهنگ و تمدن در ایران باستان پی می‌بریم. نام شاهنامه را خود فردوسی بر اثرش نگذاشته است و به دلیل شرح مفصل از پادشاهان دوره‌های مختلف در این کتاب، این نام را پس از مرگ فردوسی بر کتابش گذاشتند.

شاهنامه خوانی در ایران اسلامی سنتی جاودانه است که ما را با رگ و ریشه و اصالت ایرانیان پیوند می‌دهد. در دنیای کنونی و توسعه فضاهای مجازی و روزمرگی بی‌امان، پناه آوردن به شاهنامه و روایت‌های دلگشای فردوسی راهی برای تسلی دادن به خاطر پریشان‌هویتی فراموش شده است. شاهنامه نفوذ بسیاری در ادبیات جهان داشته و شاعران بزرگی مانند گوته و ویکتور هوگو از آن به نیکی یاد کرده‌اند. شاهنامه فردوسی برای مردم ایران زمین دلنشین و قابل فهم است و همان‌گونه که فردوسی پیش‌بینی کرده بود، این اثر بی‌گزند و استوار، باعث مانایی زبان فارسی در جهان است.